

ההיסטוריה 38

שחר פרץ

4 בנובמבר 2025

מה החומר?

- פרק א' – טוטאליטריות ושוואת
- פרק ב' – לאומיות וציונות
- פרק ג' – בונים מדינה
 - מבוא
- המאבק על הקמת המדינה (המחתרות, כ"ט בנובמבר, הכל עד מלחמת העצמאות)
- מלחמת העצמאות (בפרט הכרזת המדינה, הבויות הבלתי פטורות, הסכמי שביתת הנשך ועוד) (לא נלמד כנראה)
- פרק ד' – סוגיות בתולדות מדינת ישראל והאזור
 - מלחמת ישראל: ששת הימים או כיפור (מלמדים מלחמה אחת)
 - דה-קולוניאציה ונורול היהודי ארצות האיסלם
 - עלייה וקליטה (בטוח לא נלמד)

בגלל מה שלא נלמד את כל החומר, בוחרים רק 3 שאלות מ-3 פרקים (כל אחד 2-3 שאלות, בהתאם לכמה למדנו). שאלת הטוטאליטריות ושוואה שאלת חובה. לכן, **לא מהמרים**. מי שרוצה יוכל ללמידה באופן עצמאי מהסיקומים של שירת.

1 מאבק היישוב היהודי בשלטון המנדט הבריטי

1.1 רקע

קצת שיעור אזרחות, כי ככלו לא היו לנו עד עכשו.

- **דמוקרטיה ישירה:** אזרחים פשוט באים ומצביעים על דברים. לדוגמה ביוון, הגברים החופשיים (לאעבדים) מעל גיל 18 (בערך 30% מהפוליס) היו האזרחים. הם היו מגיעים לכינר העיר ומצביעים.
- **דמוקרטיה עקיפה:** דמוקרטיה באמצעות נציגים. אנחנו נותנים לנציגים ייפוי כוח לייצוג אותנו, על סמך המצע של המפלגה (אם יש). ליפוי כוח קוראים מנדט.

פעם אחרונה שנשענו את התנועה הלאומית, זה הייתה בהצהרת בלפור וחיסי האימפריה העות'מאנית. דיברנו על הקבוץ, הקיבוץ, התפתחות השפה, קצת מפלגות, וקצת עולים. עכשו אנחנו קופצים ל-45. ביןתיים אימפריות כמו ונפלו, אז הנה סיכום קצר של השנים האלה:

1.1.1 המנדט הבריטי

הבריטים מקבלים כתוב מנדט מחבר הלאומים, שהוקם לפי תפישת 14 הנקודות של ווילסון בסוף מלחמת העולם הראשונה. כמה שאתנס בחובבים שהוא"ם שמוסח – חבר הלאומים חלש אף יותר. לא ארחה"ב ולא רוסיה היו בו. ב-14 הנקודות דובר על "זכות להגדרה עצמית של לאומיות". בעקבות זה קמו באירופה מדינות דמוקרטיות (שפרט לאחת מהן, הדמוקרטיה קרשה בכלל עד 1939).

באיזורנו, יש דבר אחר: שיטת המנדט – ייפוי כוח לחבר הלאומים (היו שלושה סוגים מנדטים, A, B, C, לפי רמת המוכנות של העם) להיות בא"י, עד שהעם תיאורטית מוכן לעצמאות. עקרונית לחבר הלאומים (פרקטיות הבריטים) מחייבת מתי נגמר המנדט, זכות שאחרי מלחמת העולם השנייה עברה לאו"ס שבוע.

אז למה בריטניה קיבלה את הזכויות על ישראל, ולא צרפת, או שילוב של שתיהן (כמו בס"יקס פיקו)? על סמך הצהרת הכוונות שלה מתכtabת עם המטריה.

הבריטים לוקחים גם חלק מא"י ובונים את ממלכת ירדן, אבל עוד כל מיני התההויות ממלחמת העולם הראשונה. הם גם שלטו במצרים אך יצא מהר.

בכתב המנדט, רוב המחו"יבות (אך לא כולה) היא להתחייב ליהודים בארץ ישראל. יש שם כל מני דברים המפורטים כדי להגיע לעצמאות: תמייכה, אפשרות עלייה, קרקעות וכו'. יש כמובן גם התההויות כלפי מי>window> שאים יהודים, חופש דת, לשומר על מקומות קדושים וכו'.

יש בא"י קונספטו בשם המשולש הארץ ישראלי. לכובע שלוש פינות: הבריטים (שליטון) – ערבים (הרוב) – יהודים (מייעוט). המיעוט היהודי יותר מפותח מרוב הערבי. החברה הערבית היא חברת אגררית (חלקאות) נכשלה עם יולה גבולה. היהודים חברה יותר מפותחת

כלכלית, פוליטית, "בכל תחום שאתם רוצים". ב-1948 כאשרה המדינה, יש מה אשכלה מדינה: בנק, מפלגות, מוסדות שלטון, מערכת ברייאות, מערכת חינוך, צבא, כל מה צריך בשביב מדינה. ההכרזה הייתה הכרזת רשות וחוובה, אבל המערכת היה קיימוט. כל המוסדות הללו קמו בתקופה של המנדט, למרות שאנו אוחבים לבקר אותו (" הם עזרו לנו לא מעט, למרות מה שאני אגיד עכשו"). זאת בנגדם למדינה האחרת שῆקה באיזור.

מעגל האירועים היה בערך ככה:

- עלייה (שלישית, רביעית, חמישית)
- מאורעות/פרעות או מאבק לאומי/טרור ערב (כל אחד מהשימוש בהתאם לאינטרס של הדבר)
- ספר לבן בריטי חדש (ספר החוקים). השלישי והאחרון יצא ב-1939.
- עוד עלייה, וחוזר חיללה

הנסיגה של הספר הלבן של 1939 מכתב המנדט היא "מטורפת". יש שם הגבלת עלייה מסיבית. קצר לאחריו יצא חוק בשם "חוק הקרכעות". החוק קובע שהיהודים לא יכולים לכנסות ממי שאינם יהודים (כלומר – אי אפשר להגדיל את היישוב היהודי). פרקטית אוסר התישבות.

1.1.2 המחרות

ב-1945 היו כאן שלוש מחרות.

• **ההגנה:** הוקמה ב-1920. הוקמה ע"י יוצאי השומר. רוב האנשים ביישוב היהודי הם חלק מההגנה, גם מבחינת התפישה הפוליטית. הם היו משוייכים פוליטית למפלגת הפועלים.

• **האצל:** בשלב מסוים, היו אנשים הנקרו אחר-כך "הפורשים" שהקימו את האצל, כי לא הסכימו מבחינה אידיאולוגית עם צורנות המאבק בשלטון הבריטי. ההגנה לא פעלו נגד הבריטים אלא אם ידעו שעומדים לפעול כנגדו. האצל לא. להגנה היו נציגים מולם הבריטים חלק מהאהיזה הפוליטית שלהם.

• **הלח"י:** כבר י"ש מלחמה באיזור. דה-פקטו, זו רק בריטניה נגד גרמניה. צרפת לא מאוד רלוונטית. בוגריו אמר שאנו לא נלחם נגד הבריטים, ולא נשחוק כאן את הכוחות הבריטיים. האצל הסכים להתיישר עם התפיסה הזאת. מי שלא הסכים הפק להיות חלק מהלח"י, שאף היו לו נסיבות ליזור קשרים עם הנאצים. זה היה יוצר קיצונית, ומיליטאנטי.

• **הפלא"ח:** הוקם ב-1941 מתוך ההגנה. הבריטים הקימו את הפלמ"ח (ביחד עם היהודים). היא התחלתה כמחתרת לגאלית, כארגון צבאי שהוקם ע"י הבריטים להלחם בגרמנים. היה איום שהנאצים יכנסו מאייר מצריים, ועד אל-עלמיין, היה איום רציני. היה פרויקט מגירה מתוכנן בשם "מצדה על הכרמל" – העברת היישוב היהודי לאיזור הכרמל, איזור ש מבחינה אסטרטגית אפשר להגן עליו. הבריטים הקימו, חיששו, ואימנו את הפלמ"ח.

אחרי אל-עלמיין ומבצע לפיד, נעלם האיים. ממש ואילך, מבחינת הבריטים הארגו הפק להיות לא גאללי, והוא ירד למחרת. גם במהלך העצמאות, פרט לברגינה ולחילילם אחרים שהגינו, הפלמ"ח היו בעלי הניסיון הצבאי הנדול ביותר. בנגדם להגנה, שאינם לוחמים, הפלמ"ח היו אנשים שהסתאמנו על בסיס קבוע. ארגון ייחistik קטן, בשיאו סדר גודל של ארבעה גודדים.

מבחינה אידיאולוגית, האצל מושוויך לתנועה הרוויזיוניסטית (שלآخر מכון הפק לתנועת חירות ואז הליכוד). הלח"י לא מושוויך אידיאולוגית-פוליטית. הוא כן יותר קיצוני מהאצל, אבל הוא לא מושוויך מפלגתית.

1.2 היהודים אחרי מלחמת העולם השנייה

עלות הברית נצח וכבשו. גורניה חולקה וכו'. בסופו של יומ הסתיימה המלחמה, ושם מילוני פליטים שמנסים לחזור לבית. ושה נראה כמו עזה. ערדים רבים, אנשים ברחו מבתיהם, ואירופה מלאה בפליטים שחילקו מנסים לחזור חזורה. חלק (קטן מאוד) מהഫיטים האלו, הם יהודים. חילקו רצים לחזור לבתיהם וחילקו לא. אחרי מלחמות העולם השנייה, יש עדין אירופי אנטישמיות ופוגרומיים ביודים. רוב היהודים שרוצים לחזור לבתיהם, מגורשים, שכן אנשים עברו לחיותם. רוב היהודים לא רוצים לחזור לחיות באירופה.

מי שיכל, עלה לארא"ב. אך שם היו חוקים בשם חוק ג'ונסון, ולא כי מי שרצה יכול להגיע לשם. הם מגבלים את ההגירה האוחזים מכל סוג אוכלוסייה. היו עוד יהודים שהגירו לאוסטרליה וקנדה. בסופו של דבר באירופה הוקמו מחנות עקרים – אנשים שנעקרו מהבתים שלהם. בהתחלה, היו שם אנשים שאין יהודים. בשלב מסוים הם הופרדו, ולאחר מכן חזרו לבתיהם. האוכלוסייה הלא יהודית חזרה הרבה יותר לבתים שלהם, וכך בשלב מסוים נשארו שם רק יהודים, רובם רוצים לעלות לאוז. בשלב מסוים הגיעו למחנות האלו אנשים מהיישוב היהודי, שאמנו אותם צבאות (לא בנשק חם, אלא קרבי מגע וכוכ), למדדו אותם עברית, וכו'. מחנה העקרים האחרון נסגר בשנות ה-50. מי שהחזיק את המוחנות האלו היו בעלות הבריטי, בעיקר ארה"ב, וכן הם היו מעורבים בצורה מאוד משמעותית בעניין הזה. זה נקרא **בעית העקרים**.

העולם עוסק בעית העקרים. גם בגלל שהעולם גילה מה קרה בשואה, וגם מותו אינטראס כלכלי (מחנות העקרים אלו המונ). ישנה בעיה נוספת שמעסיקה את העולם – **שאלת א"י**. מי ישולט בה? מה יהיה בזה?

מבחינת התנועה הציונית, הפטרונו בעית העקרים מאוד פשוט – א"י. העקרים יהודים, תעבירו אותם לא-ארץ. "קשה? לא קשה" – חיים כהן. מבחינת הבריטים זה לא הפטרונו – יש פה רוב ערבי, ומדינות ערבית מסביב. זוכרים את המעלג? תוסיפו על זה את נושא הנפט (שלא היה גרווע כהו הוא היום), וחלק מהאינטרסים של בריטניה באיזור נקשרו למדינות ערבית אלה. פתיחת שעריה ההגירה ליהודים فعل נגד האינטרסים של בריטניה. יש מהו אירועים חשובים להבנה של מה שקרה כאן.

• נאום בוויי (בריטניה):

אחרי המלחמה הליבורר עלו לשולטן בבריטניה, שכל השנים תמכו בתנועה הציונית. וזה הם עשו סייק והתעלמו מהיהודים. "ציפיות

נוudo לכריות”, וכל הנסיבות התנפכו. לבארה מלחמת הליבור הייתה פרו-ציונית, ואנחנו עזרנו לבריטניה במהלך המלחמה. שר החוץ הבריטי, בוויין, נאם נאום בפרלמנט הבריטי.

ב-13 בנובמבר נשא בו פירט את מדיניות ממשלת הליבור בשאלת א”י.

1. ”ממשלת הוד רוממותו הקדישה תשומת לב רצינית ומומשכת לכל בעית העדה היהודית שהתעורה עקב הרדייפות, שאדפו הנאצים בגרמניה“ – לא העס היהוזי, אלא העזה היהודית.

2. ”הבעיה היהודית היא בעיה אנושית גדולה. אין לנו יכולם להשלים את ההשכמה, שיש לגרש את היהודים מאירופה לבלי להניח להם לשוב ולהיות במדינות אלה ללא הפליה ולתרום מכוח יכולתם וכישרונם לקיום אירופה ושגשוגה“: נורא עצוב לנו מה שקרה ליהודים, אך הם צרכיכם לשקם את המדיניות שלהם.

3. ”זה מקרוב נתבענו לאשר עליה בקנה מידה נרחב לפולשתינה. בעוד אשר פולשתינה עשויה לתרום את תרומותה לעניין, אין בה כהיא לעצמה להקייף את כל הבעיה כולה“ – א”י היא פתרון קטן מהבעיה. היהודים ישארו באירופה.

4. ”בעיה פולשתינה היא בעיה קשה מאד מבחינה בי-לאומית – על ממשלה הוד מלכתחו הוטל חיוב כפול כלפי היהודים מזוהה וככלפי העربים מזוהה. מזוז ניתן המצע אי אפשר למצוא מצע משותף לעربים וליהודים [...]“ – חובתנו כלפי העربים זהה.

5. ”המשך מדיניות הספר הלבן ועד קבלת פתרון מוסכם יש לאפשר כניסתם של 1500 פליטים יהודים בחודש.“

6. ”יש לערבות את ארחה”ב בשאלת א”י ולשtmpf עימה פעולה במציאות פתרון ראוי“ – תכנינו את ארחה”ב לסיפור. מלחמת העולם השנייה נגמרה והתחל דיוון על פתיחת חזית שנייה. יש לנו מאבק בין גושים – בריחם”ש ואלה”ב. אחרי המלחמה מצב בריטניה היה בכיו רע (אולי קצר יותר טוב מצרפת), והוא הייתה הייתה חלק המערבי של ארחה”ב. היא הייתה תלואה בכל היבטים באלה”ב, ולא יכולה ללכת כנגדה. לכן הם הזמינו את ארחה”ב להתעסק בזיה.

אז מה עשו? הקימו وعدה כדי שתסייע מסקנות ואז נתעלם מהן.

מה חשוב אצל בוין, הוא שבניגוד לעמדת התנועה הציונית, מבחן בריטניה הפתרון לבעית הפליטים הוא לא הגירה לא”י.

• **הועדה האנגלו-אמריקאית:** בלחץ יהודי ארחה”ב (ולא היהודים שהרגיסטו אשמים על מה שהם ראו), נשי ארחה”ב טרומן החליט לשולח את ארל הריסון לחזור את בעית העקרים (בעיקר היהודים, אך גם גרמנים ואוסטרים) באירופה. האריסון מגיע לאירופה מן כזר אחרי המלחמה. הוא נפגש עם הניצולים ועם הזועמות ממחנות ההשמדה, כותב דין וחשבון לנשיה ארחה”ב עם המסקנות הבאות:

– כדי להפריד בין היהודים לאילו שאינם יהודים (בעיקר גרמנים ואוסטרים)

– יש לאשר עליה לא”י של כמאה אלף עקרים (זה המספר שהיה ידוע באותו הזמן, בפועל היו מאותים-שלוש מאות אלף) בזועדה היו 6 בריטים ו-6 אמריקאים. הועדה באופן מפתיע ומרגש קיבלה את דוחה האריסון ואישרה אותו (חלק מהבריטים הצבעו بعد, שכן הם פרקטית מдинת חסות אמריקאית). המסקנות:

– יש לאשר עליה של כמאה אלף יהודים לארץ

– ממשלת המנדט תקל על עליית היהודים, ותעשה הכל כדי שאף אחד מהצדדים (היהודים והערבים) לא ישלטו בארץ הבריטים לא היו מוכרים אז הם הקימו עוד וועדה.

• אז הייתה وعدת מוריסון-גרידי, ואז הייתה עוד وعدה.

1.3 תנועת המרי העברי

שבוע הבא

לבדק: תוכניות הלימודים במדיניות אחרות.

שורף, 2025

קובץ EXCEL וגוון במערכות תוכנה חופשית בלבד